

Inventering av häckande sjöfåglar på öar i Vättern 2007

Innehållsförteckning

Bakgrund	107
Syfte.....	107
Resultat	109
Havstrut	115
Skrattmås.....	115
Fiskmås	116
Fisktärna	116
Silvertärna.....	117
Småskrake.....	119
Storskrake.....	120
Vigg.....	120
"Sjöfågeldöden".....	126
Diskussion och framtid	127
Referenser/Litteratur.....	128

Bakgrund

Efter ett möte sammankallat av Länsstyrelsen Östergötland i augusti 2001 fick Vätternvårdsförbundet uppdraget att ta fram ett förslag till övervakningsprogram för sjöfågel i Vättern. Kunskaper om häckande sjöfåglar är nödvändigt som beslutsunderlag i olika frågor, för uppföljning av Vätterns status i Natura 2000 sammanhang och för att kunna bemöta och diskutera synpunkter från t.ex. friluftslivsintressen och yrkesfiskare. Inventeringen bygger på en i Vänern väl beprövad metodik som omfattar öar, i första hand av typen fågelskär, och ett utarbetat datahanteringssystem/rapportering (Landgren & Landgren 2000). Inventeringen bekostas av Vätternvårdsförbundet (50 %) och de fyra länsstyrelserna som har del i sjön. Den första inventeringen gjordes 2002 och har sedan dess fortsatt årligen, vilka redovisats i Vätternvårdsförbundets årsskrifter. Detta år var således den sjätte inventeringsomgången, vilket ger god möjlighet att jämföra siffrorna mellan åren.

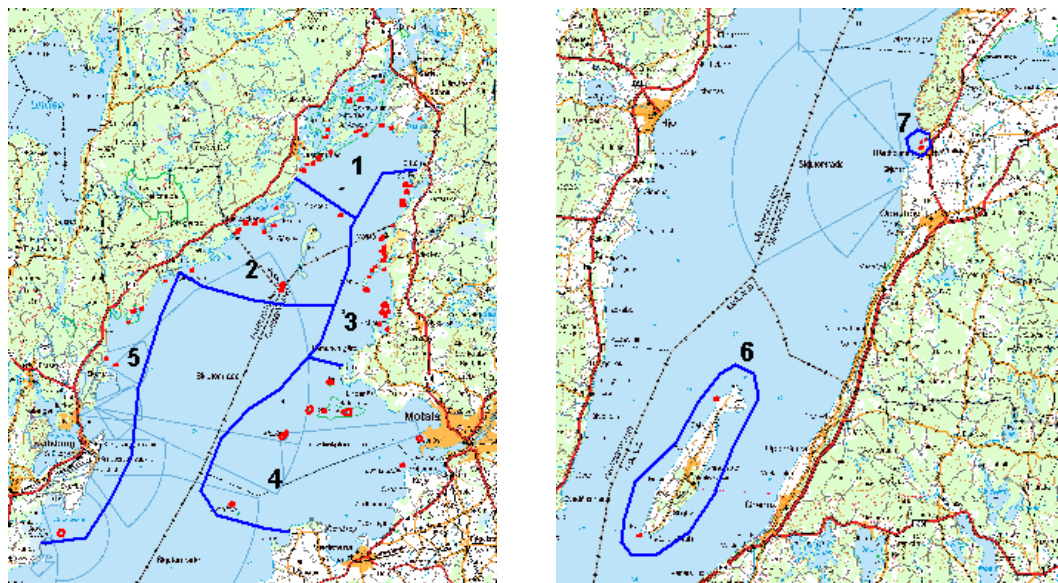
Syfte

Syftet med inventeringen är dels att tjäna som miljöövervakning av tillståndet och populationsförändringar hos Vätterns sjöfåglar och dels som ett beslutsunderlag i olika frågor, t.ex. naturvårdsplanering och miljökonsekvensbeskrivningar. Momentet ingår i den samordnade miljöövervakningen av Vättern och bekostas av länsstyrelserna. Vättern ingår i Natura 2000 och med anledning av det behöver bevarandestatusen hos bl.a. fåglar följas upp. Liksom i fjol ingick i inventeringen även att dokumentera eventuell förekomst av "sjöfågeldöd" enligt ett särskilt uppdrag från Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Metodik

I huvudsak användes den metodik som tagits fram för Vänern, den s.k. "Kristinehamnsmodellen" (Landgren 2004). Vättern har delats in i sju delområden och en ansvarig inventerare utses för vart och ett av dessa. Det har i stort sett varit samma inventerare i de olika delområdena under samtliga sex år. Delområdenas läge, inventerare, omfattning och tidpunkt framgår av figur och tabell nedan. Det är nästan uteslutande öar som inventerats. På Visingsö har två smärre lokaler avgränsats.

Länsstyrelsen Östergötland är datavärd för insamlade uppgifter. Resultat, summeringar, trender m.m. kan tas fram för olika delområden, kommuner eller län.

Figur 1. De inventerade delområdenas avgränsning och nummer.

Tabell 1. Antal inventerade lokaler, inventerare och tidpunkt för inventeringen i de olika delområdena.

Områdes nummer	Delområde	Antal inventerade lokaler	Inventerare	Datum
1	Aspaskärgård	16	Ulf Alvin, Tobias Allvin	9 juni
2	Röknen	13	Ulf Allvin, Tobias Allvin	6-9 juni
3	Medevi	26	Jan Eklund, Gunnar Myrhede	9 juni
4	Motalaviken	9	Jan Eklund, Gunnar Myrhede	9 juni
5	Karlsborg	11	Sten Persson	10-15 juni
6	Visingsö	2	Leif Thörne	11 juni
7	Hästholmen	7	Lars Gezelius	7 juni

Totalt inventerades 83 lokaler/öar/ögrupper under perioden 6-15 juni 2007 (se tabell ovan). Årets inventering genomfördes alltså ungefär vid samma tid som i fjol men några dagar tidigare än åren dessförinnan. Merparten av lokalerna ligger i den örikare norra delen av sjön. Områdena besöktes med små öppna båtar vid ett tillfälle vid det datum som anges i tabellen. Antalet fåglar registrerades på utvalda öar av typen fågel-skärr som hyste häckande sjöfåglar, d.v.s. fåglar av grupperna lommar, doppingar, svanar, gäss, skarv, häger, änder, vadare, måsar och tärnor. Även rovfåglar registrerades på valda öar.

Lilla Orrholmen i delområde 2. Här häckar storlom, småskrake, storskrake och drillsnäppa. FOTO: Ulf Allvin.

Antalet fåglar registrerades på en särskild inventeringsblankett som tagits fram för inventeringen. På dessa noterades öarnas namn, besökstidpunkt, om ön ingår i fågelskyddsområde samt väderförhållanden (molnighet, vind och vindriktning samt ev. nederbörd). På lokalen angavs totala antalet observerade fåglar av olika arter. Dessutom angavs om fåglarna var revirhävdande, om de ruvade, om det fanns kullar eller dunungar. Inventeringen skedde huvudsakligen genom att fåglarna räknades från båt. Endast i undantagsfall gjordes landstigning på öarna.

Väderförhållandena var mycket goda med svaga vindar under de dagar besöken gjordes. Det gör att vi bedömer kvalitén på inventeringen som mycket bra.

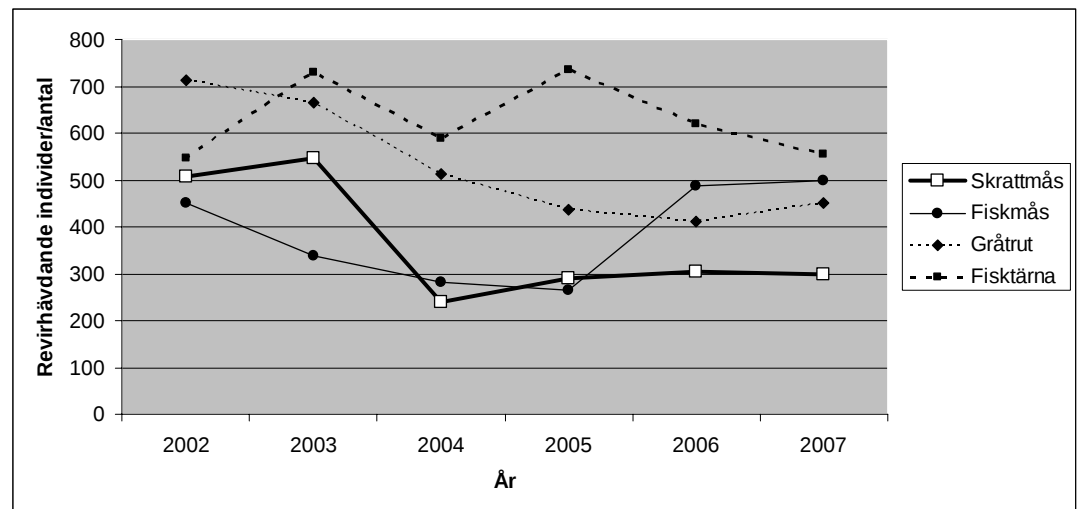
Resultat

Antal revirhävdande individer och bedömt antal par på de totalt 83 lokaler som besöktes anges i tabellen nedan. Totalt inräknades 2070 individer exklusive hägrarna och skarvarna (boräkning). Som jämförelse visas även antalen vid inventeringarna 2002 - 2006.

Totalantalet fågelindivider var likvärdigt med antalet vid inventeringarna 2004-2006, men något lägre än både 2002 och 2003. För de kolonihäckande arterna redovisas antalet revirhävdande fåglar och ingen uppskattning av antalet par har gjorts (se tabell 2). Totalt inräknades 1818 revirhävdande måsfåglar på Vätterns fågelskär. I figur 2 åskådliggörs de fyra vanligaste måsarternas populationssiffror 2002-07.

Tabell 2. Totalt antal registrerade individer samt bedömt antal par vid Inventeringen 2007. För storskarv och häger avser siffrorna antalet aktiva bon.

Art	Antal individer 2007	Bedömt antal par 2007	Medelantal individer 2002-06	Medelantal par 2002-06
Storlom	16	10		8,2
Skäggdopping	0	0		0,4
Storskarv		1279		1069
Häger		10		9,8
Knölsvan	3	2		2,4
Grågås	0	0		0,5
Kanadagås	13	8		7,2
Vitk. gås	17	10		10,2
Gräsand	17	14		10
Vigg	10	7		6
Knipa	15	8		4,2
Småskrake	78	62		77,6
Storskrake	25	18		6,6
Strandskata	21	12		14,4
Drillsnäppa	25	16		6,4
Roskarl	0	0		0
Skrattmå	300		378	
Fiskmå	498		364	
Silltrut	0		0	
Gråtrut	452		548	
Havstrut	12		8	
Fisktärna	556		644	
Silvertärna	0	0	6	
Fiskgjuse	10	6		4,6
Lärkfalk	2	2		1,2
Totalt	2320		2196	

Figur 2. Antalet revirhävande måsar och tärnor på Vätterns fågelskärr 2002-07.

Skrattmåsen verkar ha planat ut kring 300 ex efter minskningen 2004. Gråtrutens nedgång har skett successivt under de fem åren, även om årets siffror glädjande nog visade en liten ökning. Fisktärnan visar en relativt stabil men den fluktuerar relativt kraftigt mellan åren. Fiskmåsen noterades med det högsta antalet sedan starten. Bland andra arter som har en minskande trend kan nämnas t.ex. småskrake och strandskata. Storskarven nådde åter igen en toppnotering efter de senaste årens minskning. Vad gäller arter som ökat 2006 kan nämnas drillsnäppa och storskrake.

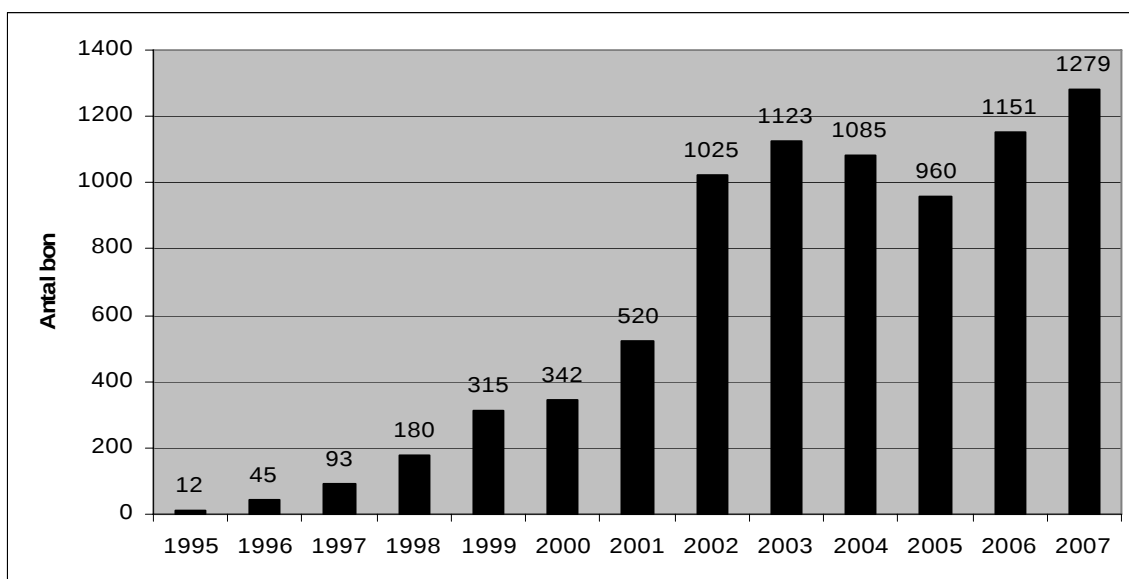
Storskarv

Totalt konstaterades 1279 bon, vilket är det högsta antal som noterats i Vättern. Dessa fördelades på tre öar eller ögrupper– Erkerne 610, Kalv 277 och Sidön 392. Det var rekord för Kalv och Sidön. På Erkerne i Motalabuktens öars naturreservat (i område 4) häckade 650 par 2006, 450 par 2005, 635 par 2004, 750 par 2003 och 730 par 2002. Samtliga bon är där belägna i träd. På Kalv, strax söder om St. Röknen, fanns 127 bon 2006, 120 bon 2005, 174 bon 2004, 160 bon 2003 och 278 bon 2002. Bona ligger här lågvuxna lindar (se bild nedan). Intill Kalv ligger den lilla ön Skärv. Där konstaterades inga bon 2007 men tre bon 2006, inga bon 2005, 13 bon 2004, inga 2003 och åtta 2002. På Sidön, strax söder om Karlsborg har kanske kolnin nått sitt max eftersom det var en stark ökning där t.o.m. 2005. Kolonin vuxit från 9 bon 2002, 213 bon 2003, 263 bon 2004, 389 bon 2005 och 370 bon 2006.

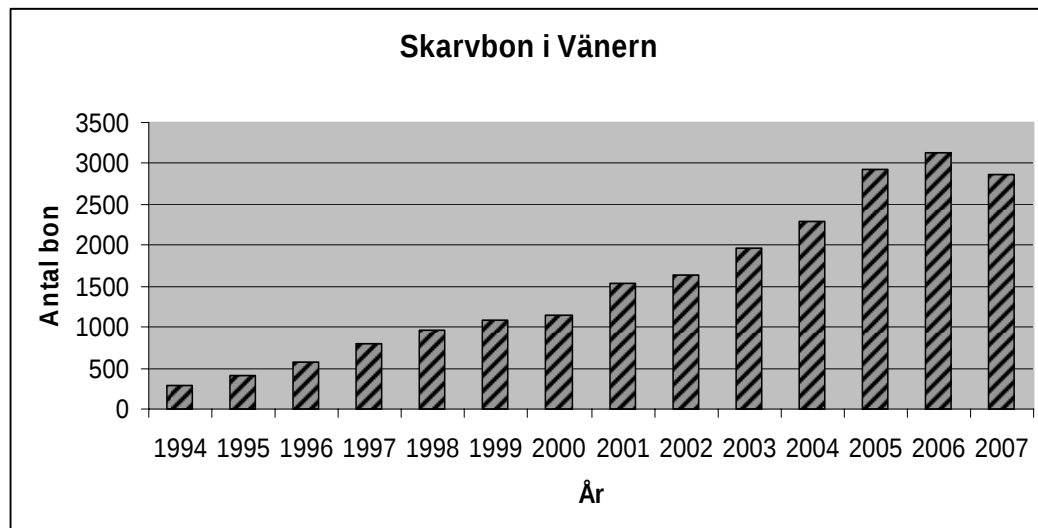
Öarna Kalv och Skärvsten (i förgrunden) söder om St. Röknen. Skärvsten är "gränsröse" mellan de tre länen Örebro, Västra Götaland och Östergötland.
FOTO: Ulf Allvin.

För öarna Erkerna, Risan och Jungfrun samt Skärv och Kalv finns en längre tidsserie över antalet häckande par. Vi kan således få en bild över skarvens populationsutveckling i Vättern sedan 1995 (figur 2). Ökningen har varit kraftig, särskilt mellan 2001 och 2002 (95 %). I stort sett samtliga bon verkar ha varit bebodda vid räkningarna. Bon på Erkerna och Kalv kan också ha blåst ner under stormen "Gudrun" i januari 2005.

Figur 3. Antal funna bon av storskarv i Vättern. Kolonierna finns på öarna Erkerna i Motalabuktens öar, på ön Kalv söder om St. Röknen samt från och med 2002 på Sidön vid Karlsborg. Data före 2002 från Länsstyrelsen Östergötland, opubl.

I Vänern bröts populationsökningen 2007. Antalet bon räknades till 2869 (figur 4), vilket är en minskning med 9 % sedan 2006 (Landgren 2007).

Figur 4. Antal funna bon av storskarv i **Vänern** (data efter Landgren 2007).

I Mälaren inventerades storskarven för fjärde året i rad. Sammanlagt hittades 20 kolonier med häckande storskarv, med totalt 2 476 aktiva bon. Detta innebär en ökning med en koloni jämfört med 2006, men är samtidigt en koloni färre än vad som var fallet både 2004 och 2005. 2006 års minskning, vilken var den första registrerade i serien av inventeringar, följdes 2007 av en relativt kraftig ökning (+27 %). Jämfört med den tidigare högsta noteringen 2005, låg årets resultat 14 procent över det (Pettersson 2007).

Skarvungar. FOTO: Ulf Allvin.

Gråtrut

Detta år registrerades 452 revirhävande gråtrutar mot 410 ex 2006, 436 ex. 2005, 514 ex. 2004, 666 ex. 2003 och 713 ex. 2002. Den stadigt minskande trenden bröts alltså. Arten noterades på 20 lokaler, vilket är en ökning från 2006 och 2005, då den fanns på 16 lokaler. Under 2004-2002 fanns arten på 22-23 lokaler. Gråtruten är normalt sett trogen sina öar vad gäller kolonierna. Enstaka par eller smärre grupper kan variera lokal mellan olika år. De största kolonierna fanns liksom i fjol på Jungfrun i område 4 med 196 individer. Här har antalet par minskat påtagligt sedan 2003 då 340 ex. noterades. På Sidön i område 5 finns en stor koloni med 85 fåglar. Även här har antalet minskat. 2002 var det 175 fåglar på Sidön. Andra större lokaler var Stångskäret (28) i delområde 1, Skärv (22) i delområde 2, Sjöholmen (25) i delområde 3 och Erkerna (20) i delområde 4. Inga döda eller sjuka trutar noterades under inventeringen.

Även i Vänern ökade gråtruten från bottennoteringen där 2006. 6946 revirhävande fåglar noterades 2007 (Landgren 2007).

Jungfrun i Motalabuktens öars naturreservat hyser Vätterns i särklass största koloni gråtrutar. Foto: Gunnar Myrhede.

Havstrut

Havstruten är inte särskilt vanlig i Vättern. 12 revirhävdande ex noterades på fem lokaler. Beståndet är litet och de senaste åren uppvisar arten en uppåtgående trend. Här råder stora skillnader i antal mellan Vänern och Vättern. I Vänern fanns 758 ex 2007 och beståndet är stabilt (Landgren 2007).

Skrattmåå

I år konstaterades 300 revirhävdande skrattmååsar, vilket är likvärdigt med antalen 2004-2006 men lägre än antalen 2002-03, då det var över 500 ex. Arten fanns på 14 lokaler, vilket är ett normalt antal sett över samtliga år. Största kolonin var Sågareholmen med hela 97 ex (i delområde 1). Denna koloni har ökat rejält de senaste åren. Näst största koloni fanns på St. Laxhalla i delområde 2 med 65 ex., d.v.s. hälften av alla par fanns på två lokaler.

Den största kolonin 2004 och 2005 fanns på Hönsholmen men i år fanns där bara 14 ex. 2004 och 2005 fanns här 90 resp. 60 ex. På Fjuk är sedan i fjol skrattmååsarna helt borta. Här fanns Vätterns största koloni i denna inventering 2002-03 med 230-260 ex. I sammanhanget kan tilläggas att den största kolonin i Vättern finns i Erstadkärret på Visingsö, med ca 1000 par 2007 (artportalen). Erstadkärret ingår dock inte i denna inventering).

I Vänern har skrattmååsen en ökande trend och där gjordes en rekordnotering 2007 med 8086 ex. Beståndet har mer än fördubblats sedan 2001 (Landgren 2007).

Skrattmååsen ökar i Vänern men inte i Vättern. FOTO: Ulf Allvin.

Fiskmåås

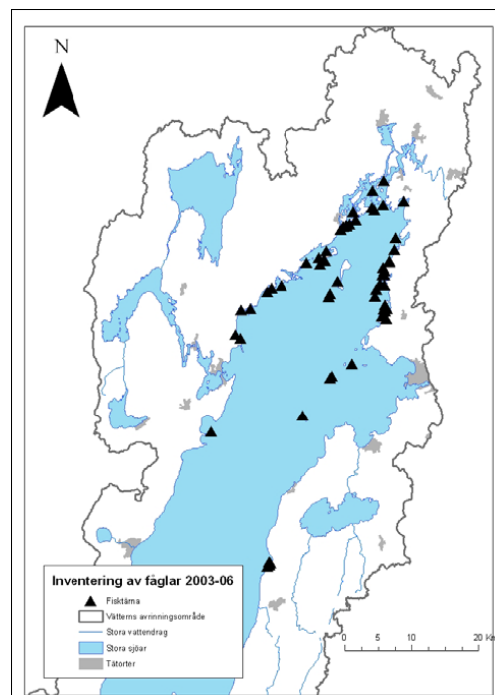
498 revirhävande fiskmåsar registrerades 2007, vilket är det högsta antal som noterats. Arten fanns på 40 av de 83 undersökta lokalerna. Den största kolonin fanns i år vid Sydudden på Visingsö med 80 ex. Borgaviken och Sydudden, de två lokalerna på Visingsö, har ökat och i år fanns där 120 ex. I övrigt fanns stora kolonier på Sjöholmen i område 3 (55 ex) och på de sju skären vid Hästholmen i område 7 (86 ex).

För fiskmåsbeståndet i Vänern finns en signifikant positiv trend under perioden 1994-2005 (Landgren & Christensen 2005). 2006 noterades drygt 12500 revirhävande fiskmåsar.

Fisktärna

Fisktärnan är generellt den vanligaste "vitfågeln" i Vättern. Arten fluktuerar mellan åren men någon långsiktig trend kan inte utläsas (figur 2). Årets antal slutade på 556 ex vilket är en minskning från 621 ex 2006 och 734 ex. 2005. Medelstorleken hos kolonierna var 24 individer. Arten noterades bara på 23 lokaler (mot 30 i fjol). Tidigare år har arten funnits på 25 lokaler 2005, 26 lokaler 2004, 30 lokaler 2003 och 31 lokaler 2002. De största kolonierna fanns på St. Laxhalla (80 ex.) och Ottraholmen i delområde 2 (78 ex), Stångskäret i delområde 1 (55 ex), Jungfrun i delområde 4 (50 ex.) och Sjöholmen i delområde 3 (50 ex.). På "Skär V. Tjuvahalmen" i delområde 1, som i fjol hyste 62 ex., saknades tärnorna i år. Ytterligare fyra lokaler hade mer än 25 individer. Den stora kolonin på Tärnskäret i delområde 2, som 2005 hyste 130, individer var i år liksom i fjol borta. Glädjande nog var tärnorna tillbaka med 33 ex på Fjuk efter tre i stort sett tärnlösa år 2004-2006. Ön hyste 100 fåglar både 2002 och 2003.

Ca 5242 revirhävande fisktärnor inräknades i Vänern 2006. Toppnoteringen är från 2004 med 5500 ex (Landgren & Christensen 2005). I Vänern finns en del stora kolonier om ca 300 individer. Medelstorleken är på ca 20 par. Flera kolonier flyttar om mellan skären från ett år till ett annat. När arten ökar blir det fler kolonier snarare än större kolonier.

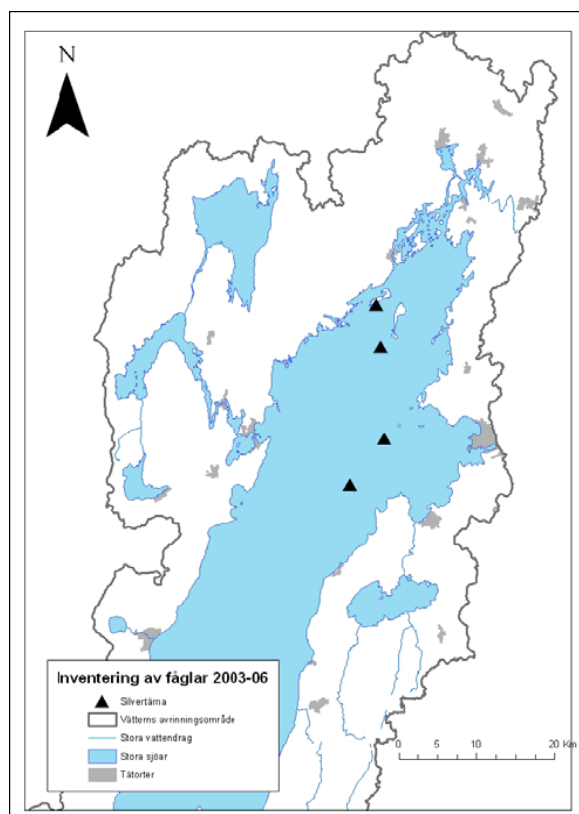

Figur 5. Lokaler där fisktärna häckat någon gång under mellan 2002-2006.

Målsättningen för Vättern enligt förslaget till bevarandeplan enligt art- och habitatdirektivet (hela Vättern) respektive fågeldirektivet (del av sjön som ingår i Östergötlands län, SPA-området) är att det bör vara mellan 100 - 200 par som häckar årligen i eller i nära anslutning till sjön. Målsättningen inom SPA-området är att antalet bör överstiga 70 par. Statusen får bedömas som "gynnsam" för hela Vättern (556 ex. ger ca 350 par.) och för SPA-området (160 ex. ger minst ca 100 par). Trenden får anses "stabil" även om populationen fluktuerar.

Silvertärna

Arten uteblev återigen helt vid årets inventering. Möjligen kan enstaka par på Jungfrun ha förbisetts. 2005 noterades 16 ex. fördelade på Jungfrun 10 och Tärnskäret 6. Tidigare år har antalet legat mellan ett och elva exemplar.

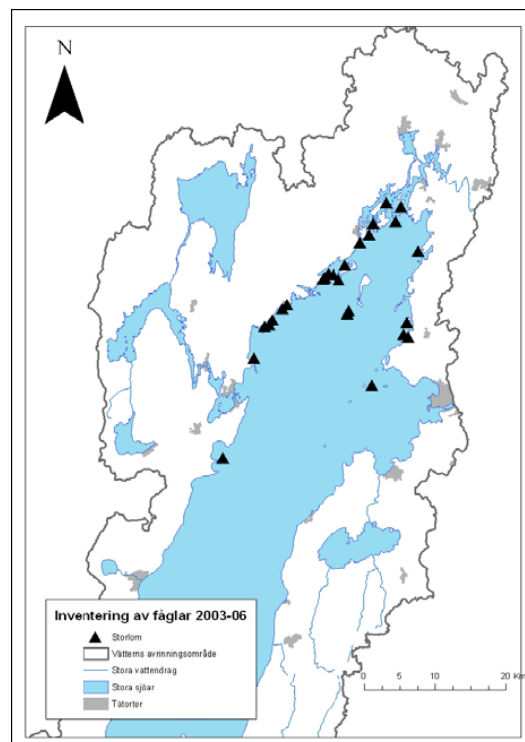
Figur 6. Lokaler där silvertärna häckat någon gång under mellan 2002-2006.

Målsättningen enligt förslag till bevarandeplan för Vättern (se förklaring ovan under fisktärna) bör vara 5-10 par som häckar årligen i eller i nära anknytning till sjön. Målsättningen inom SPA-området är att antalet bör vara minst 5 par. Bevarandestatusen är således inte ”ej gynnsam” och trenden är ”under försämring”.

I Vänern noterades ett nytt rekord för arten med 653 ex. Det är en kraftig ökning från 2004 (436 ex) och 2005 (520 ex) (Landgren i brev).

Storlom

Totalt noterades 16 storlommar på 10 lokaler och 10 par bedöms ha upptäckts i denna inventering. Eftersom denna inventering i första hand är inriktad på fågelskär och storlommen är relativt skygg kan fler par finnas. Medelantalet par under 2002-2006 ligger på drygt åtta par.

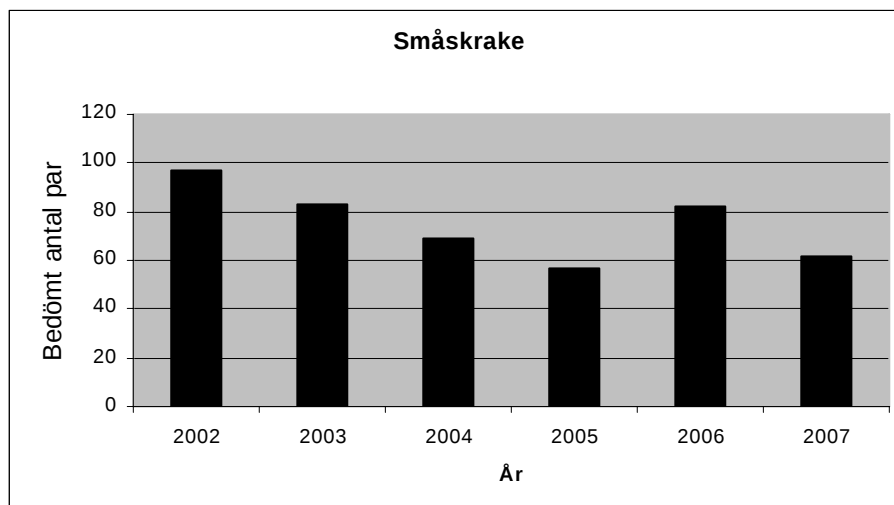

Figur 7. Lokaler där storlom häckat någon gång under mellan 2002-2006.

Målsättningen enligt förslag till bevarandeplan för Vättern (se förklaring ovan under fisktärna) för Vättern bör vara minst 20 par som häckar årligen i eller i nära anknäring till sjön, varav minst 2 par inom SPA-området. Enligt denna inventering skulle statusen bedömas som "ej gynnsam" med eftersom mörkertalet troligen är stort finns trots allt skäl att tro att statusen är "gynnsam". Trenden i denna inventering får betecknas som "stabil".

Småskrake

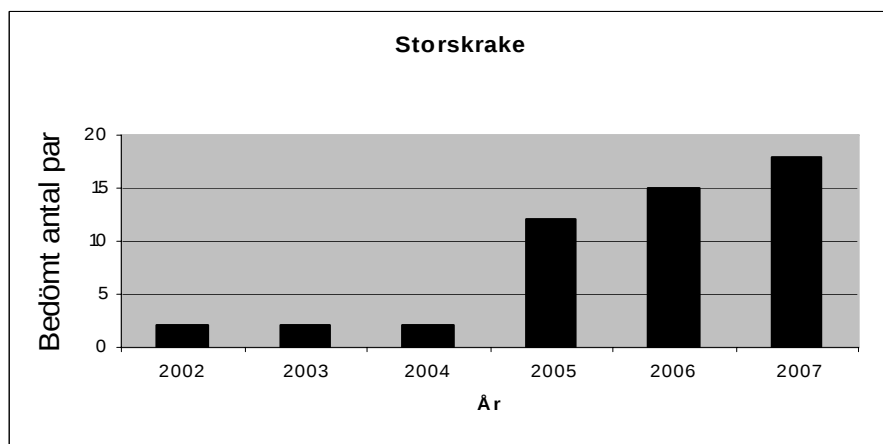
Arten har uppvisat en klart minskande trend i Vättern. I år konstaterades en bottennotering med 62 par. Minskningen är oroväckande med tanke på att småskraken utgör en av sjöns verkliga karaktärsarter. I Vänern har arten däremot ökat påtagligt de senaste åtta åren. 632 individer under 2007 var återigen rekord (Landgren 2007).

Figur 8. Bedömt antal par av småskrake inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-07.

Storskrake

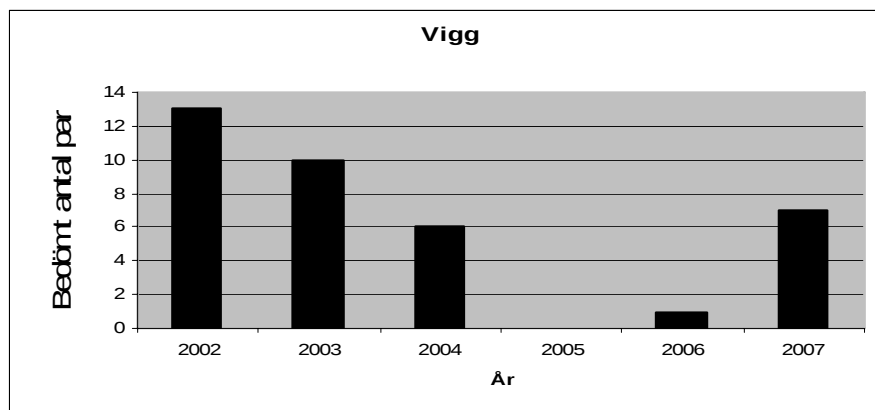
Arten har uppvisat en klart ökande trend i Vättern. I Vänern har arten legat relativt stabilt kring 50 – 60 individer men 2007 noterades 82 individer (Landgren 2007).

Figur 9. Bedömt antal par av storskrake inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-06.

Vigg

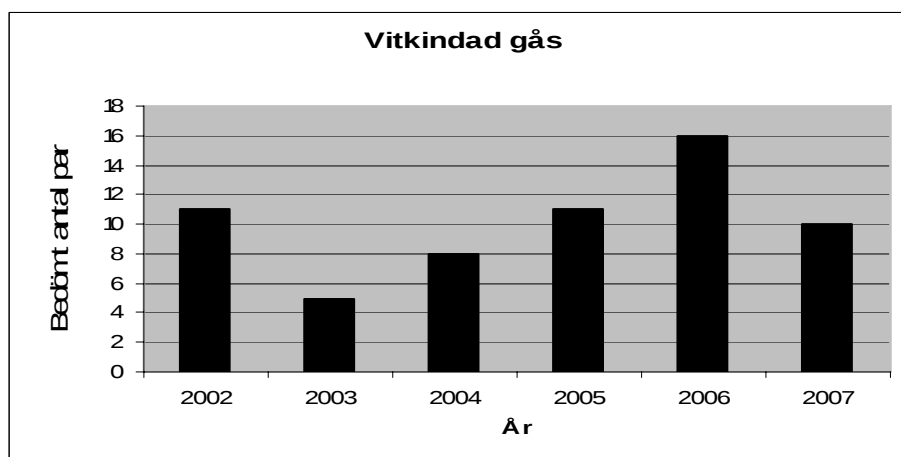
Viggen har minskat i Vättern men i år noterades i alla fall en ökning till sju par, vilket är något över medel 2002-06 som är sex par. Även i Vänern var det 2007 en kraftig ökning från 17 ex 2006 till 46 ex 2007 (Landgren 2007).

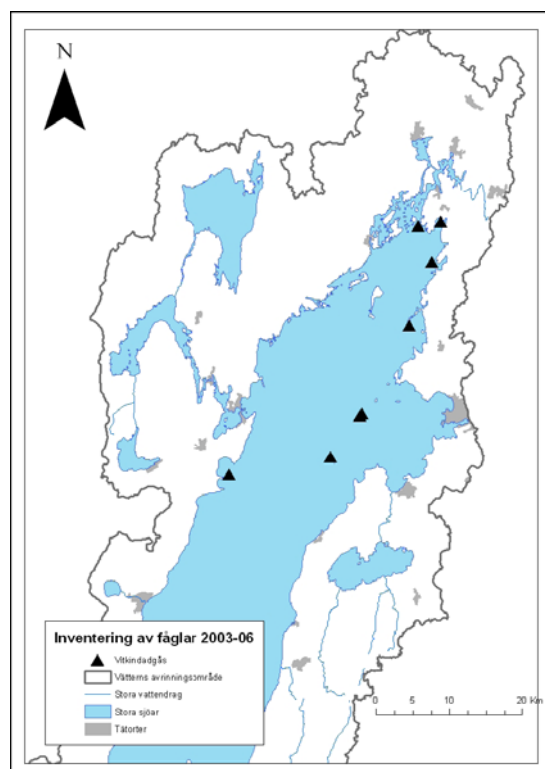
Figur 10. Bedömt antal par av vigg inom de inventerade lokalerna Vättern 2002-06.

Vitkindad gås

Den vitkindade gåsen minskade mellan 2002 och 2003 men har sedan dess stadigt ökat till 2006 års notering på 16. Den ökande trenden bröts dock i år då endast 10 par konstaterades. Arten noterades på fem lokaler; Sidön, Skär V. Rödvik, Forsholmen, Sjöholmen, Jungfrun. I Vänern skedde en liknande minskning i början av 2000-talet men populationen ökade sedan liksom i Vättern, men även där minskade arten klart mellan 2006 (14 ex) och 2007 (7 ex) (Landgren 2007).

Figur 11. Bedömt antal par av vitkindad gås inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-06.

Figur 12. Lokaler där vitkindad gås häckat någon gång under mellan 2002-2006.

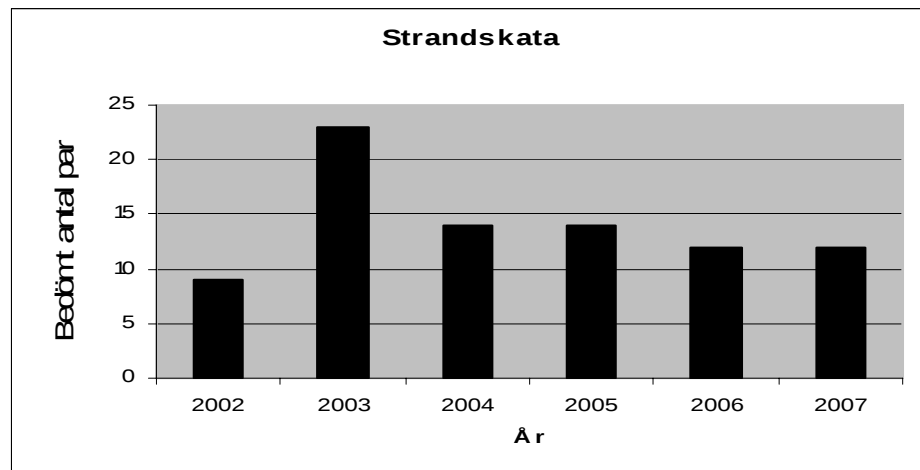
Målsättningen enligt förslag till bevarandeplan för Vättern (se förklaring ovan under fisktärna) för Vättern bör vara 25-50 par som häckar årligen i eller i nära anknytning till sjön. Målsättningen för SPA-området är att antalet bör överstiga 10 par. Bevarandestatusen får nu bedömas som "ej gynnsam" både vad gäller hela Vättern och SPA-området (Östgötadeln, 4 par). Ytterligare par bör dock finnas på ej besökta områden i Vättern. Vid i Erstadkärret på Visingsö rapporteras t.ex. om 9 ex. 2007 (artportalen). Bortsett från årets minskning kan dock trenden betecknas som "under förbättring". Arten har ju en allmänt ökande trend som häckfågel i Götaland.

Vitkindade gäss häckar med ca fyra par på ön Fjuk i Motalabuktens naturreservat. FOTO: Ulf Allvin.

Strandskata

Strandskatan har en minskande trend de senaste fyra åren. Arten har noterats på tio lokaler och som mest på 15 lokaler 2003. I Vänern har antalet revir legat relativt stabilt mellan 50-70 revir (Landgren 2007).

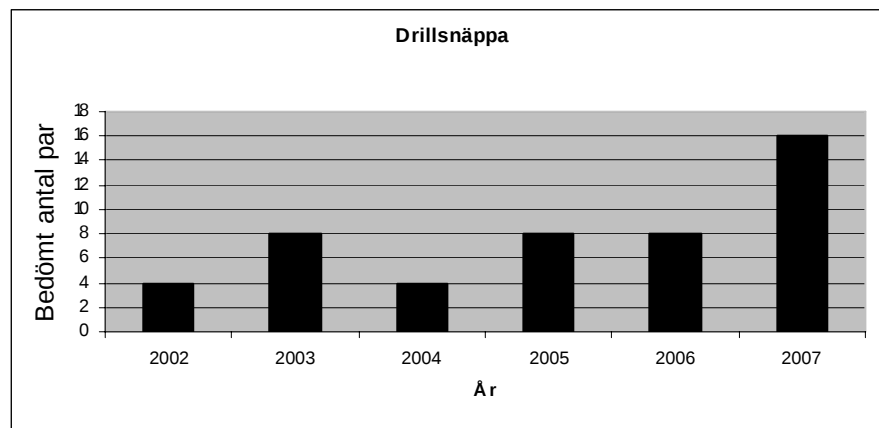
Figur 13. Bedömt antal par av strandskata inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-06.

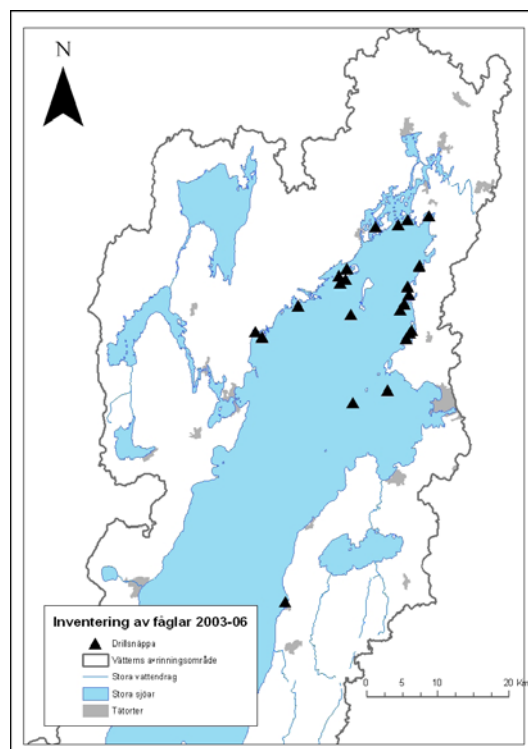
Vart är Vätterns strand-skator på väg. FOTO: Ulf Alvin.

Drillsnäppa

Drillsnäppan förekom med 16 par, vilket är en fördubbling sedan i fjol. Utvecklingen är svagt positiv sett över hela perioden.

Figur 14. Bedömt antal par av drillsnäppa inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-06.

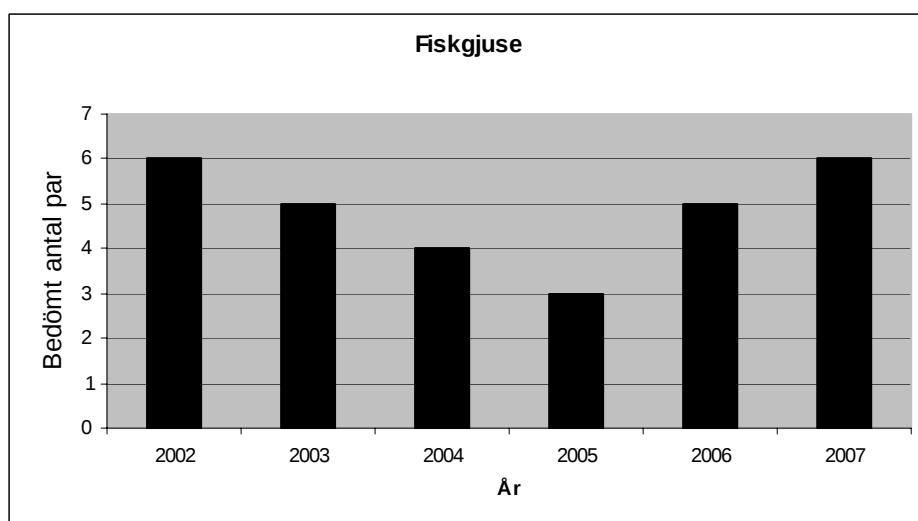

Figur 15. Lokaler där drillsnäppa noterats någon gång under mellan 2002-2006.

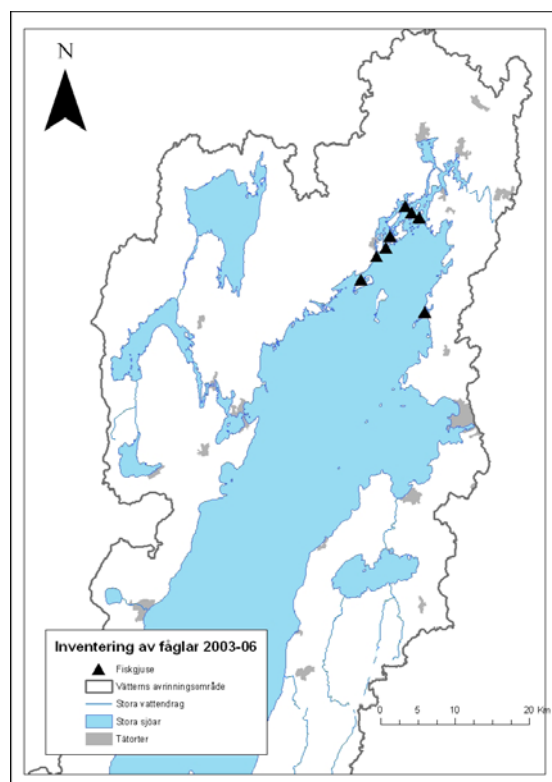
Målsättningen enligt förslag till bevarandeplan för Vättern (se förklaring ovan under fisktärna) är att arten inte minskar i antal, utan ökar. Statusen får betecknas som ”gynnsam” och trenden under förbättring.

Fiskgjuse

Inventeringsmetoden är inte optimalt anpassad för inventering av fiskgjuse. Men antalet aktiva bon/par registreras inom de områden som besöks. Under 2007 konstaterades sex par och trenden är något ökande under de senaste åren.

Figur 16. Bedömt antal par av fiskgjuse inom de inventerade lokalerna i Vättern 2002-06.

Figur 17. Lokaler där fiskgjuse noterats någon gång under mellan 2002-2006

Målsättningen enligt förslag till bevarandeplan för Vättern (se förklaring ovan under fisktärna) för Vättern bör vara 5 – 10 par som häckar årligen i eller i nära an-knytning till sjön, varav inom SPA-området minst 2 par. Målsättningen är uppfylld för hela Vättern och för SPA-området (Östgötadelen), med tanke på att flera par i Vättern sannolikt förbises i denna inventering.

Fåtaliga arter

Noterbart är att ingen skäggdopping eller svarthakedopping setts under 2006 och 2007. En hägerkoloni konstaterades 2003 på Brunnsholmen (delområde 1) och där fanns i år 10 bon. En roskarl noterades på Jungfrun. Någon helt säker häckning kunde dock inte konstateras. Det är första observationen av arten sedan starten 2002. Ingen dvärgmåsa eller silltrut noterades. Bland de inventerade arterna finns ingen upptagen på den nationella rödlistan.

”Sjöfågeldöden”

I årets inventeringsuppdrag ingick att notera eventuell onormal sjöfågeldöd med särskild uppmärksamhet på gråtrut. Inventerarna gjorde dock inte inga iakttagelser under inventeringen 2007 som tyder på någon onormal sjöfågeldöd. I Vänern notera-

des en onormalt hög dödlighet på ett 20-tal trutskär 2005 och 2006. Under 2006 hittades 181 döda eller döende fåglar medan det minskat till 60 döda eller sjuka fåglar 2007 (Landgren 2007).

Natura 2000 fåglarna

Vättern ingår i det europeiska nätverket av skyddade områden, det s.k. Natura 2000. Vätternvårdsförbundet har på uppdrag av länsstyrelserna runt Vättern tagit fram ett förslag till gemensam bevarandeplan för Vättern. Enligt 17§ förordningen om områdesskydd ska länsstyrelserna ansvara för framtagande och uppföljning av de mål som gäller för de utpekade skälen för Natura 2000. Hela Vättern är utpekad enligt det s.k. art och habitatdirektivet, medan endast den del som ligger i Östergötlands län är utpekad enligt fågeldirektivet. Bevarandeplan för Natura 2000 i Vättern berör de särskilt utpekade arter och naturtyper som är upptagna såsom särskilt skyddsvärda inom EU. För varje art och naturtyp beskrivs den allmänna statusen, mål, hot, olika åtgärder som behövs, vilken uppföljning som utförs/behövs för att säkra och belägga bevarandestatusen. Genom åtgärder och målbeskrivningarna ska s.k. gynnsam bevarandestatus säkerställas och rapporteras till EU. Bevarandestatusen ska kontrolleras regelbundet via uppföljning.

I Vättern förekommer fyra fågelarter som tas upp direkt i direktivet, fisktärna, silvertärna, svarthakedopping och vitkindad gås, medan ytterligare storlom och fiskgjuse anges såsom s.k. typiska arter för att följa upp fågeldirektivet.

En stor del av Vättern utgörs av habitatet 3130 enligt art- och habitatdirektivet. De typiska fågelarterna för detta habitat bland fåglar som förekommer i Vättern är storlom, fiskgjuse, silvertärna och drillsnäppa utvalda.

För dessa ska god bevarandestatus upprätthållas i Vättern och det finns mål för dem i bevarandeplanen för Vättern.

Diskussion och framtid

Det var alltså sjätte året som Vätterns fågelskär inventerades och trender kan nu skönjas. Flera arter minskar oroväckande tydligt, t.ex. småskrake och strandkata.

Häckande fågelbestånd följs i Sverige av Svensk Häckfågeltaxering (2007). Projektet drivs av Ekologiska Institutionen, Lunds Universitet, som en del i Naturvårdsverkets nationella miljöövervakningsprogram. Enligt svensk häckfågeltaxering i de så kallade standardrutterna har t.ex. gråtrut, skrattnås och småskrake minskande trender sedan mitten av 1990-talet, vilket i stort sett stämmer med trenderna för Vättern. Storskrake, fiskmås, silvertärna och fisktärna är däremot ökande. Det stämmer för Vättern för de två förstnämnda, medan silvertärnan har minskat och fisktärnan är stabil men fluktuerande.

I Vänern häckar lite udda arter som silltrut, skräntärna, roskarl (dock ej i år), st. strandpipare, ibland labb och numera även dvärgmå. Av dessa arter har endast roskarl konstateras i Vättern under de sex åren.

Vätternvårdsförbundets och de deltagande länsstyrelsernas ambition var att inventeringen skulle fortgå i tre år och sedan utvärderas. Ett möte hölls i början av 2005 för att utvärdera resultat och planera kommande inventeringar. De i vissa fall oroväckande minskningarna som konstaterats ger anledning till att fortsätta inventeringen. Den omfattande sjöfågeldöden på ostkusten och i Mälaren är också ett starkt argument för att sjöfågelfaunan bör följas just nu.

De tre stora sjöarna Vänern, Vättern och Mälaren kan komma att få ett gemensamt miljöövervakningsprogram där fågel ska ingå i alla.

Solbad bland fisktärnor på Moholmen. Det finns anledning att göra en översyn av fågelskyddsområdena i Vättern med tanke på bevarandeplanen för Vättern och de nya data som kommer fram i denna inventering. FOTO: Ulf Allvin.

Referenser/Litteratur

- Elf, A. 1990.** Häckfågeltaxering på öarna i Motalabukten. Vingspegeln 1990:150-156.
- Landgren, T. 2007.** 2007 års fågelinventering i Vänern. Stencil.
- Landgren, T. 2004.** Metodbeskrivning för inventering av kolonihäckande sjöfåglar i Vänern. Vänerns vattenvårdsförbund. Rapport nr 28. 2004.
- Landgren, T. & Christensen, A. 2005.** Resultat från inventeringen av fågelskär i Vänern 2005. Stencil.

Landgren, E. & Landgren, T. 2000. Övervakning av fågelfaunan på Vänerns fågelskär. Metodutvärdering och förslag till framtida inventeringar. Vänerns vattenvårdsförbund. Rapport nr. 13. 2000.

Landgren, E. & Landgren, T. 2004. Fågelskär i Vänern 2001-2003. Vänerns vattenvårdsförbund. Rapport nr. 30. 2004.

Pettersson, T. 2006. Mälarens fåglar. Inventering av fågelskär, skarvar och fiskgjusar 2005. Rapport 2006:02. Länsstyrelsen i Stockholms län

Pettersson, T. 2007. Skarvarna i Mälaren. Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Uppland och Västmanland. Rapport i pdf-format på www.u.lst.se

Svenska Häckfågeltaxeringen 2007. Resultat på hemsidan.
<http://www.biol.lu.se/zooekologi/birdmonitoring/index.html>